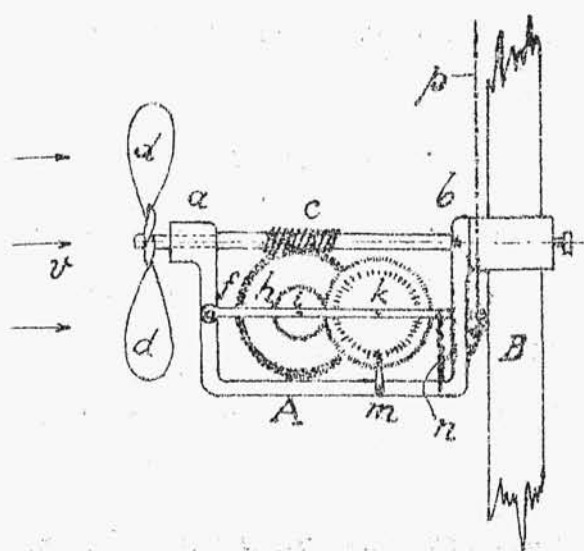

Niech $h_1 + h_2 = h$ oraz $\alpha_1 + \alpha_2 = \alpha$ wówczas $\frac{h}{\alpha} = \frac{h_1}{\alpha_1} = v^2$, a stąd $v = \sqrt{\frac{h}{\alpha}} = \varphi \sqrt{h}$.

Widzimy więc, że zaobserwowawszy wysokość h , możemy znaleźć v ; należy tylko określić z doświadczenia współczynnik φ . Przyrząd powyższy nosi nazwę r u r k i D a r c y - P i t o t' a.

Sposób użycia tego przyrządu polega na tem, że po wstawieniu go w wodę z zagiętymi końcami na pewną głębokość, kiedy zwierciadła w rurkach już się ustaliły, zamykamy kraniki K_1 ; następnie wyjawszy przyrząd z wody, mierzymy wysokość h , a z niej obliczamy prędkość v w badanem miejscu ze wzoru: $v = \varphi \sqrt{h}$. Kranik K_2 wraz z rurką gumową R służą do tego, aby przez rozrzedzenie lub sprężenie powietrza w górnej części przyrządu doprowadzić poziom wody do szklanych części rurki I i II.

235. MLYNEK WOLTMANN'A. Schemat tego przyrządu stanowi: ramka A , posiadająca dwa łożyska a, b , w których obraca się oś pozioma ab , zaopatrzona w ślimak C . Na końcu osi poziomej jest nasadzone koło łopatkowe d . Łopatki są pochylone względem płaszczyzny prostopadłej do osi ab . D o e ramki

rys. 155.

A jest wstawiony
drażek fg , który
obraca się około osi
 f . Na drażku fg
jest założone zębate
kółko h , które może
być zczepione ze śli-
makiem C . Na osi
wspólnej z kółkiem h
nasadzone jest mniej-
sze kółko, zcze-
piające się z kółkiem

k , które również jest założone na drażku fg .
Na powierzchni kółka k znajduje się podziałka,
według której możemy obliczyć liczbę obrotów nie tyl-
ko kółka k , lecz i kółka h i ślimaka C . Strzał-
ka m ułatwia odczytywanie liczby obrotów kółka k .

Drażek fg wraz z kółkami h, i, k przy pomo-
cy sprężyny n jest odciągany ku dołowi tak, iż
kółko h wówczas nie dotyka ślimaka C .

Dopiero przez przyciągnięcie sznurka p można dra-
żek fg z kółkami h, i, k podnieść do góry
tak, iż kółko h zczepi się ze ślimakiem C .

Ramkę A zamocowujemy na żerdzi B tak, aby po ustawieniu żerdzi na dno, oś ab znalazła się na tej głębokości, na której chcemy zmierzyć prędkość wody.

Tak uzbrojoną żerdź B wraz z przyrządem ustawiamy na dno rzeki w badanym przekroju. Sznurek p jest wolny, zatem kółko h nie dotyka do ślimaka. Przyrząd tak ustawiamy, żeby oś ab była równoległą do prędkości wody i żeby woda płynęła wprost na koło łopatkowe d .

Koło d zaczyna się obracać, zwiększając liczbę obrotów. Po pewnym czasie, kiedy już jesteśmy pewni, że ruch koła d jest ustalony, podciągamy sznurek

p , notując jednocześnie czas, kiedy to zrobiliśmy. Po określonym czasie - 3 - 5 minutach zwalniamy sznurek p , poczem drażek fg wraz z kółkiem h odsunie się od ślimaka c i dalszy obrót kółek h , i , k ustaje. Po wyjęciu przyrządu z wody odczytujemy na kółku k ile obrotów wykonało koło łopatkowe d w ciągu znanego czasu. Stąd otrzymujemy liczbę obrotów koła d w jednostkę czasu, a z tego wnioskujemy o prędkości wody, która pędziła koło d .

Z obserwacji wynika, że liczba obrotów kółka d wykonanych w jedną minutę zgodnie z wzorem jest zależna od prędkości wody w rzece.

Zależność ta jest w przybliżeniu następująca:

$v = \alpha + \beta n$, gdzie α i β są pewne współczynniki liczbowe, zaś n - liczba obrotów, wykonana w 1 minutę. Jeżeli współczynniki α i β są znane, z powyższego wzoru łatwo obliczymy prędkość v , mając n .

Aby znaleźć wartości współczynników α i β dla danego przyrządu, postępujemy w taki sposób:

Poruszamy badany młynek, który jest uwiązany do wózka z określoną prędkością v_1 w wodzie stojącej; wtedy przyrząd wykazuje liczbę obrotów n_1 ; zatem możemy napisać $v_1 = \alpha + \beta n_1$. Robimy drugie doświadczenie podobne z prędkością v_2 ; otrzymujemy liczbę obrotów, nprz. = n_2 . Zatem $v_2 = \alpha + \beta n_2$. Z tych dwóch równań znajdziemy:

$$\alpha = \frac{n_1 v_2 - n_2 v_1}{n_1 - n_2} \quad \text{oraz} \quad \beta = \frac{v_1 - v_2}{n_1 - n_2}.$$

Młynek w postaci opisanej jest to przyrząd tylko schematycznie przedstawiony. Obecnie stosowane są

młynki z różnymi ulepszeniami, ułatwiającymi szybki i dostatecznie dokładny pomiar prędkości wody.

236. POMIARY WYDATKÓW WODY W KANAŁACH I RZEKACH.

1/ Przy niewielkich wydatkach wody, naprz. ze źródła lub ze studni, można mierzyć wydatek przy pomocy naczyń dokładnie o o d o p o - j e m n o ś c i z n a n y c h. Przy doprowadzaniu wody do tych naczyń należy się starać, aby uniknąć strat wody przez nieszczelności koryta. Niech pojemność naczynia $\text{w } V [M^3]$. Jeśli napełnianie naczynia trwa t sekund, wówczas wydatek źródła =

$$= Q = \frac{V}{t} \left[\frac{M^3}{sek} \right].$$

237. 2/ Również przy niewielkich wydatkach można korzystać z pomiarów, przepuszczając wodę przez naczynia zaopatrzone w o t w o r y w y m i e - r z o n e. Wodę wprowadzamy do jednego oddziału skrzyni, przedzielonej ścianką na dwie części. Ścianka, nie dochodząca do dna, ma na celu uspokojenie wody. Woda w II oddziale uspokaja się i zaczyna wypływać przez jeden lub kilka wylotów okrągłych, wykonanych w ściance cienkiej. Wyloty mo-